

1752, 5. Juli, Oberstltnt. ved oldenborgske Kavalleri Regiment, 1755, 16. April, virkelig Oberstltnt., 1759, 31. Marts, Oberst af Kavalleriet, 1763, 24. September, Chef for førnævnte Regiment, 1767, 31. Maj, Chef for jydsk Rytter Regiment, 1769, 22. Juli, Generalmajor og Chef for 1. jydsk Regiment Kavalleri til 31. Sept. 1771, død ugift 30. Jan. 1773 i Slagelse, bisat i St. Petri Kirkes Lighvælvning. Hans Efterladenskaber tilfaldt hans eneste dalevende Broder, den førnævnte Heinrich Ludwig.

Niels Skaksen Lystrup.

Af A. Thiset.

Den Mand, hvis Navn staaer over disse Linier, er et hidtil ganske ubekjendt Medlem af den norske Slægt Lystrup, hvad der nu rigtignok ikke vil sige ret meget. End ikke Slægten som Helhed kan betegnes som „bekjendt“, langt mindre noget af dens enkelte Medlemmer; ja selv ikke dens Stamfader, der dog erhvervede Slægten adelig Frihed med Skjold og Hjelm. Og dog gaaer Slægtens sparsomme Historie omtrent 400 Aar tilbage, thi den lever endnu i vore Dage; men Adelskabet har den rigtignok forlængst fortabt ved ufrigt Giftermaal. Et Forsøg paa at samle, hvad der vides om Slægten, bliver nu gjort: Danmarks Adels Aarvog 1903 har bragt en Slægttavle over den Del af den, der var adelig, og i nærværende Tidsskrift vil i en nær Fremtid blive optaget en Fortsættelse, en Oversigt over dens ikke adelige Efterslægt.

Der er noget af en Opdagelsesreises Trylleri forbundet med slige Forsøg paa at sammenstille en lidet kjendt Smaaadels Slægts Genealogi, som underlig nok kan have større Tiltrækning for Genealogen og Personalhistorikeren end selv de største og berømteste Slægters. Den directe Overlevering, i Slægte- og Vaabenbøger, mangler enten helt eller er yderst mangelfuld og upaalidelig, og af de sparsomme Spor, Slægten har sat

sig i sin Samtids Aktstykker, maa dens Genealogi som dens Historie udledes. Her gjælder det om at medtage endog de mindste Smaating, som man uden Betænkning vilde vrage selv i den udførligste Levnedbeskrivelse af et Medlem af Høiadelen; enhver Vitterlighedsbesejling, ethvert Arvekrav, være sig kun til den usleste Bondegaard, maa omhyggelig optegnes for det Tilfælde, at det mulig, i Forbindelse med andre Kjendsgjæringer af lignende Beskaffenhed, kan bidrage til at fastslaae en Mands omtrentlige Levetid eller formodede Slægtskabsforbindelser. Og her spiller tidt Tilfældet den spejdende Gransker drillende Puds; han har maaske lige afsluttet sit Arbeide efter med den største Omhu at have afsøgt alle de Veie, hvor Erfaringen har lært ham, at der med Udbytte kunde søges, og saa faaer han uformodet — naar det er forsilde — vigtige Oplysninger, som Andre tilfældig ere stødte paa, paa Steder, hvor ingen Genealog kunde være faldet paa at søge. Just et saadant Tilfælde skyldes Fremkomsten af denne Meddelelse. Resultatet af saavel ansete norske Collegaers som Meddelerens eget Arbeide var netop fuldt færdig, i Form af de paagjældende Ark af Danmarks Adels Aarbog i Rentryk, da han under sit daglige Arkivarbeide, Ordningen af Feltherrens Hans Schacks Arkiv, stødte paa det Brev, her skal meddeles, og hvis Brevskriver hidtil har været saa ubekjendt, at end ikke hans Navn vil være at finde paa nogen Lystrup-Slægt-tavle, altsaa heller ikke paa Adels Aarbogens.

Dette Brev kan vel ogsaa nok fremdrages — saa meget mere, som det i sig selv har Interesse — uden at nedsætte det paa Aarbogens Stamtavle saavel i Norge som her anvendte Arbeide; thi Feltherrens mere eller mindre tydske Brevvexling kan neppe betegnes som en nærliggende Landevei, naar Talen er om at forfølge Sporene af en lille Adelsslægt fra en afsides Bygd i Norge.

Lystrup-Slægtens Stamfader, *Niels Lauridsen Lystrup*, blev adlet 2 Juli 1549. Hvorfor? — Ja, hvem veed vel det! Maaske fordi en Slægtning — mulig en Farbroder — af ham havde udmærket sig i Kong Hans' Tid ved Venersborgs Beleiring og derfor 1505 var bleven adlet af denne Konge; maaske fordi Niels

Lauridsen selv beklædte en Oslo-Lagmands ansete Stilling, skjøndt de norske Lagmandsstole, om end stundom beklædte af Medlemmer af den indfødte Adel, dog lige saa ofte indehavdes af Mænd, der levede og døde i ufri Stand; allersnarest maaske fordi Niels Lauridsen efter sin første Hustrus Død, Kirsten Madsdatter Green af norsk Adel, havde ægtet Maren Pedersdatter, som paa mødrene Side ialtfald var af en forholdsvis anset dansk Adelslæggt; thi hun var kjødeligt Sødskendebarn til den siden fra hin Ulykkesnat under Gulland i Juli 1566 saa sørgelig bekjendte Admiral *Hans Lauridsen (Baden)*.

Af Niels Lauridsen Lystrups Børn kjendes tre Sønner og en Datter; men Bekjendtskabet er kun saa som saa. En af Sønerne, *Peder Lystrup*, drev det til at blive Skibshøvedsmand, den Stilling Smaaadelen oftest tyede til, naar Jordegodset ikke formaaede at dække et standsmæssigt Livs Krav, end ikke ført efter fattig Lejlighed; men til Gjengæld førte en anden Søn, *Engelbrekt Lystrup*, en saa tilbagetrukket Tilværelse, at det overhovedet ikke har været muligt at godtgjøre denne af samtidige Aktstykker. Han skal imidlertid have havt en lige saa lidt fremragende Søn *Christen Lystrup*, hvis Tilværelse desuagtet er ubestridelig, da der i første Halvdel af det 17 Aarhundrede i Bamble Fogderi levede to Brødre *Skak* og *Jon Christensen Lystrup*, der maa have været hans Sønner. Disse to Sønner, hvis Adel forøvrigt anerkjendes, synes at have været et Par store Hallunker; de vare 1622 begge under Tiltale for deres forargelige og ugudelige Levnet, den første desuden for et begaaet Drab, og netop denne var det ogsaa, der satte Efterslægtsens Adelskab overstyr, idet han giftede sig med en Bondepige.

Efter en af de, paa Foranledning af Genealogen *Klevenfeldt* af det Danske Cancelli indhentede Præstebereetninger fra 1748 om den dalevende Adel skal *Skak Lystrup* og hans bondefødte Hustru have efterladt sig tre Sønner *Christen*, *Laurids* og *Ole* (Pers. Tidsskr. 1. R. I. 144); men Tallet kan ikke være fuldstændigt, der maa mindst have været een Søn til, den nedenævnte Brevskriver. Det viser ikke blot hans Navn *Nicolaus Schaeck Lüstruff* : Niels Skaksen Lystrup, men det fremgaaer

til Overflod af, at han siger sig at være født paa Barland, Brabelehn (∴ Bratsberg Lehn) i Norge; thi Faderen Skak Lystrup havde i en lang Aarrække (1619 og endnu 1642) Barland Savbrug i Bamble Fogderi. Niels Lystrups Plads paa Stamtavlen er altsaa sikker nok, og den Omstændighed, at Mindet om ham 1748 synes ganske at være tabt, kan ikke gjøre ham den omtvistelig. Thi aabenbart i en meget ung Alder havde han vendt den fædrene Arnes snævre Vægge Ryggen for aldrig mere at vende tilbage. Forholdene i Hjemmet have heller neppe været hyggelige. Et Savbrug opveiede ikke Savnet af en god Hovedgaard; skjøndt Faderen, dels paa Grund af sin personlige Færd, dels paa Grund af sit ufri Giftermaal, ikke kan have nydt syndelig Agtelse end sige Anseelse blandt sine Standsfæller, saa hævede dog hans adelige Herkomst hans Børn op over de omgivende Bønder, medens de vare udelukkede fra Faderens Stand. Saa søgte den unge Niels Lystrup ud i den vide Verden, først til Tydskland, hvor Trediveaarskrigen rasede, og Eventyr og Farer lokkede, hvor der var Brug for hver kjæk ung Cavalleer, der forstod at føre sin Kaarde, og — hvor den unge Halvbladsadelsmand frit kunde slaa paa sin Faders Adelskjold uden strax at faae revet sin Moders Bondefødsel i Næsen. Som god Protestant sluttede han sig til den svensk-tydske Hær, sikkert under Navnet Nicolaus eller Claus Schack, der jo faldt Tydskerne langt lettere i Munden end det for dem fremmedartede Navn Lystrup, og her sluttede han saa Bekendtskab med den unge *Hans Schack*, der ligeledes havde maattet drage ud i den vide Verden, for selv med Kaarden i Haanden at tjene sit Brød, fordi det fædrene Hjem i Meklenborg, hvor langt det end stod over Savbruget i Bamble, dog ogsaa rummede flere Børn, end Hartkornet kunde taale. Utvivlsomt er det det fælles Navn, der fra først af har ført dem sammen. Den Ene har haardt trængt til at afstive sit Adelskab med et formodet fjernt Slægtskab til en i Tydskland vel kjendt og udbredt Slægt, og den anden har sikkert følt sin Forfængelighed smigret ved, at hans Slægt endog skulde være udbredt til en saa fjern Afkrog som Norge. Rigtignok var det bare Indbildning det hele; thi Niels Lystrups

Fader havde sit Skak-Navn fra en lille norsk Adelsslægt, der førte tre Hummerkløer i Vaabenet (Lex. over adel. Fam. II. 139), og ogsaa denne Slægt synes at have laant Navnet fra en endnu ældre Skak-Slægt i Norge, der vel synes indvandret fra Tydskland, men dog ikke var af de meklenborgske Schack'er, da dens Vaaben var tre Stjerner (Smst.); medens Hans Schacks Slægt førte en Lillie; men saa langt tilbage naaede neppe Niels Lystrups Kundskab til sin Ahnetavle, og hvad Hans Schack angaaer, saa kunne vi bestemt paapege, at han ikke var nær saa god Genealog som Soldat; thi skjøndt hans egen Mormoder hørte til den sønderjydske Adelsslægt *Wunkesen* eller *Wunniksen* (Leve), hvis Vaaben var en halv Løve, saa lod han dog paa sin Datters Kiste i hendes Ahnetavle sætte den danske Adelsslægt *Vognsens* tre Blaamandshoveder i Stedet; i den Tro, at Mormoderen havde tilhørt denne Slægt. Har et paaduttet Slægtskab fra en af Siderne givet Anledning til Bekjendtskabet, har Vedkommende selv sikkert været i god Tro derpaa; men forøvrigt er det naturligt nu vanskeligt at have en Mening om, hvor intimt og langvarigt et Bekjendtskab, der rummes bag Brevskriverens „woll bekant“. Mulig ere deres Veie skiltes alt 1635, da Hans Schack gik i fransk Tjeneste; thi Niels Lystrups Oplysninger om hans egen Levnedsførelse tyde paa, at hans Veie ikke have krydset Hans Schacks, da han senere selv fulgte efter til Frankrig. Men Veiene maa jo ogsaa i Mellemtiden være begyndt at afvige slemt fra hinanden, da den ene skulde føre til Hæder og Berømmelse med Marskalsstav og Grevekrone, den anden sikkert aldrig op over en Underofficers beskedne Kaar.

Niels Lystrup har formodentlig aldrig staaet i nogen Forbindelse med sit fædrene Hjem eller sin Slægt, siden han forlod Norge. Saalidt som nogen lokkende Arv vinkede ham i Hjemmet, saalidt var hans militaire Løbebane skikket til at kaste Glands over hans Fødested. Anderledes med Hans Schack. Kjøbenhavns Beleiring og maaske endnu mere Slaget ved Nyborg har baaret hans Navn og hans Ry viden om, ogsaa ned til den afsides Garnisons By i Kleve. Med funklende Blikke og bankende Hjerter har den graanede Sergeant lyttet til Fortællingen

om sin fordums Kammerats Bedrifter. Med Stolthed har han saa fortalt sine Regimentskammerater om sit gode Bekjendtskab til den berømte Mand, og tydelig øiner man bag hans naive Brev og Forespørgsel til Excellencens „gute Gesundheit“ Kammeraternes spottende og tvivlende Hovedrysten, der har gjort det magtpaaliggende for ham at have et saa haandgribeligt Bevis som et Par Linier fra den store Mand til dermed at overbevise de Vantro. Har han faaet sit beskedne Ønske opfyldt? Neppe! Thi ellers havde der nok været en Takkeskrivelse fra den fordums Krigskammerat iblandt Hans Schacks Papirer. Store Folks Hukommelse er jo en Gang i det Stykke sjelden saa god som Smaafolks, og det Brev, som her forelægges Læseren, er saaledes sikkert det eneste Vidnesbyrd, der er bevaret om Niels Skak Lystrups beskedne Tilværelse.

Brevet gjengives i enhver Henseende saa nær Originalen som mulig. De nyere Regler for Gjengivelse af gamle Aktstykker, (Brugen af store og smaa Bogstaver, Tegnsætning osv.) vilde, deres øvrige Fortræffelighed ufortalt, ikke kunne anvendes her uden at berøve Brevet noget af dets Eiendommelighed.

Hoch woll Edeler, Insonders, Großgepiedenter
Herr.

Aan nicht Vmbgehen. Ihro gest.¹⁾ hiemit Vnter thenigst zu berichten, Wie daß Vngefehrr bey 26 Jahrr, einer mit Nahmen, Nicolauß Schaeck Lustruff, vonn Barlandt, auß Brabelehn, zu Norwegen bortigh, Ihro Exilentz woll bekant gewessen, Ver hoffe Villeicht noch, wan sich Ihro Exilentz wurde ein weinich besinnen Vndt den Nhainen nach denken: alß hab nicht Vmbgehen können wie mich berricht, daß noch in guter gesuntheit wehre, vndt bey S. Konnichl Magst. zu Dennemark in Kopenhagen wehre. Welches mir Nach meiner gerringen Autoritet von hertzen lieb zu hören ist, alß ist mein dinstl. Ersuchen Ahn Ihro Exilentz, weill ich gehøret, vndt mir Von Leuten berricht worden, daß noch in guter gesundt wehre, alß ist mein demugst Ersuchen Ahn

---

¹⁾ Gestrengheit.

Ihro gestreng. Wolle doch mich nit Vbell Auffnehmen, Vnd mich gnedigst zu wißen Laßen, ob dem so wehre oder nicht, hette gern Vor lengst solches gehört, hab mich seit hero Auffgehalten In deutsch Lant In frankreich, oder sonsten auff andere platzen, Vnd numehrr Vnter S. Churfl. Dhlt.¹⁾ zu Brandenburgh Vnter deß Løblichen Hr. Gennerall spaensche²⁾ regiment Zu fuß, Vnter Hr. Capitein Arnem Compang. Eine Sergiant platz bediene, gehet mir noch gott sei Lob woll: Wollte noch Woll eins gern Wißen Wie eß ahier stehet. Wormit Verpleiben Ihro gest.³⁾ Vnter thenigster.

Datum Kalkar 1660
am 23 Jülius.

Nicolaus Schaeck Lüstruff
Zu Kalkar inß Land
von Kleue Im
Garnison.

(Udskrift).

Ahn Ihro Exxilentz Herrnn Gennerrall Lissimi Schaack bey
S. Konnighl. Maystat Zu Dennemark A Copenhagen.

komme dieses Cito Cito Cito.

(I Sigillet er kun Aftryk af en Mønt.)

Gaver til Samfundets Bibliothek.

- Samfundet har modtaget fra
 Ingeniør *Ch. Delgobe*: Stamtavle over de Adgangsberettigede til T. B. Schnitlers og Fru Normandine Thesens Legat, paa Foranledning af Legatets Sekretær udarbejdet ved Ingeniør Delgobe. Christiania 1902.
 Boghandler *Eiler H. Hagerup*: Familien Hagerup i Danmark og Norge, ved Sofus Elvius. Kbh. 1902.
Byraadet i Nykjøbing paa Mors: Nykjøbing paa Mors 1299—1899. Kbh. 1902.
 Redaktør *Joh. Nordahl Olsen*: Stamtavle over en norsk Præsteslægtil Friis. Bergen 1898.

¹⁾ Kurfürstlichen Durchlaucht. ²⁾ Kurbrandenburgsk General-Feltmarkal Alexander von Spaen. ³⁾ Gestrengheit.